

Kako so živeli ljudje na Krasu pred 1900

V prejšnjem stoletju so se ljudje na Krasu bavili z ovčjorejo, v trajen spomin na te čase, so ostala na gmajni imena. V Šepuljah na Krasu pod Sv. Antonom Staje. Takrat je bila pred cerkvico v kalu voda, kjer so pastirji napajali svoje črede ovc, predno so šle v Staje. Ležale so v senci pod brestnim drevjem. Sedaj je tam blizu prošutarna. Zraven Turkove ograde se je svet imenoval, Mozarje, kjer so pred sončnim vshodom molzli ovce.

Doma so ljudje delali ovcji sir, skuto, surovo in kuhano maslo, ter drugo. Kmetje so imeli svoje domove grajene iz kamenja, hleve za živino, skednje za seno, nekateri tudi vodnjake. Po možnosti so si kupovali njive na katerih so pridelovali prideljke, sadili trte, ter delali teran. Teran so sicer delali takole, odtrgane jagode so dali v kado, si dobro umili noge, stopili v kado ter teptali dokler so zmastili jagode. Iz lupin so delali snopc. Teran in snopec so tudi uporabljali za zdavniške potrebe. Gojili so tudi sviloprejke, katere so hranili z murvinim listjem. Pridelovali so tudi lan, sredi dvorišča so imeli luže z vodo v katerih so namakali lan, tega so trli na predivo ter izdelovali domače platno, katero je imelo prijeten vonj. Iz platna so izdelovali rjuhe, srajce, ter drugo. Platno je bilo sivo rumene barve a večkrat oprano je postalo belo. Za prajne so ženske rabile lug. V veliki lonc ali kotelj se stresle v vodo nekaj pepela, ter pustile da malo povre. V oprano perilo položeno v ceber ter pokrito z močno krpo so prilile vreli lug. To so pustile čez noč, drugi dan so perilo dobro izprale v kalu v mrzli vodi, kjer so napajali ovce. Pozimi so stale perice na ledu, ter predrle led.

Ženske so rodile vsako drugo leto doma. Mnogo otrok je umrlo na porodu. Starejši otroci so pazili mlajše. Najmanjše družine so štejele po štiri otroke. Mnogo družin so imele po dvanajst otrok ter še več. Radi tega je moralo veliko otrok iz siromašnih družin hodit služiti k premožnim kmetom. Ljudje so vstajali pred soncem, tako tudi otroci, predno so šli šolo so gnali pasti ovce. Ljudje so se sami zdravili s zelisčami, ter drugimi navadnimi sredstvi.

Tudi milo so sami delali iz masti in sode kaustike. Z kolovratom, so ženice prele volno. Ljudje so prestali veliko gorja radi kuge, ter drugih nalezljivih boleznih. Naša mama je pripovedovala za časa kuge je v zupniji stalno zvonil zvon. S zvonjenjem, so tedaj oznanjali smrt. Kuga je rasajala po celi Evropi, ter radi tega so bili ljudje zelo pobožni. Pred hrano so vedno molili, zvečer po večerji pa so molili rožni venec, na koncu so vedno zaključili, "Reši nas Bog kuge, lakote, in vojne." To je priča da so po Krasu teple nadloge. Ob zimskih večerih so, sedeli pri slabi svetilki na olje pri ognišču ter s pepeljčkom mešali žerjavico. Moški, ter otroci so pleli košare, igrali igre, pripovedovali so si povedke. Ženske so prele volno z kolovratom, plele, vezale, krpale itd....Večkrat je eden v družini čital na glas knjigo. V kuhinji so imeli ognjišča na tleh in tam so kuhali. Ljudje so bili večina siromašni, ter večkrat so imeli za večerijo kuhan krompir v srajčki in kuhano repo. Ženske so nosile v trg na prodajo domače pridelke v Trst. Nosile so svitek na glavi, to je zvita krpa v kolobar katerega so položile na glavo. Na to so si naložile polne košare domačih pridelkov. Sadja, zelenjave, v lekarne so prodajale rijo ki raste na Kraški gmajni, tudi pepel je bil cenjen. Ženice so to prenašale na prodajo peš po dveh urah hoda.

Starejši sin se je omožil domov, drugi bratje so bili zaposljeni pod Avstrijo v Tržaski ladjedelnici. Mnogi so se izučili razne pokljice, nekateri so se selili po svetu, drugi so ostali strici in tetke. Kdor je bil srečen je poročil kako edinko, blagonico. Premožni kmetje so kupili drugemu sinu kako malo bajto, mu dali kos zemlje ter prasiča, rekoč "Sedaj se lahko oženiš". Potem je prišel tisti pregovor "Stric uoič, materin brat, žlahta nič".

Marcela Bole 2003